

Віталій Мацько

**РЕВОЛЮЦІЯ 1917 РОКУ: ПРОБЛЕМА ФІКСАЦІЇ, РЕЦЕПЦІЇ,
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ІЗОБРАЖЕННЯ ПОЛІФОНІЧЕСКИХ МИФІВ
В УКРАЇНСЬКІЙ ЕМІГРАЦІЙНІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

В статті на конкретних прикладах досліджено літературознавчі концепції онтологічної природи художественного зображення поліфонічності міфів, породжених революцією 1917 р. і аберації-відхилення її лозунгів від норм людського буття, гуманності; акцентовано на багатовекторності моделювання соціально-економічних, політичних, релігійних, онтологічних міфів в художественному спадку письменників української діаспори М. Лавренка, А. Гай-Головка, Е. Маланюка, В. Винниченка.

Ключові слова: текст, персонаж, революція, міф, читач, літературний образ.

Vitalii Matsko

**REVOLUTION OF 1917: THE PROBLEM OF FIXATION, RECEPTION
OF ARTISTIC REPRESENTATION OF POLYPHONIC MYTHS
IN UKRAINIAN IMMIGRATION LITERATURE**

Literary-studying concepts of ontological nature of artistic representation of the myths polyphony, generated by the revolution of 1917 and aberration-deviations of its slogans from the norms of human coexistence, humanity have been studied in the article, based on the specific examples; the attention is focused on the multi vector modelling of socio-economic, political, religious, ontological myths in the artistic heritage of the Ukrainian Diaspora writers, such as M. Lavrenko, O. Hai-Holovko, Ye. Malaniuk, V. Vynnychenko. It is proved that polyphony of myths is perceived in the core of the reader's expectations on the levels of motivation of "the theory of expectations", preferences, aesthetic tastes, intellectual resource of the recipient. The article analyzes and interprets the artistic concepts of social, political, economic, religious, and ontological myths in historic-literary and theoretical coverage of revolution of 1917 and its consequences. According to R. Ingarden, any literary work should be perceived as the international product, which differs from the real and ideal objects. The writer simulates the imaginary world, but it is rather close to reality. Intention – desire, purpose – it is the project, plan of the writer, which is realized during the creative process, but finally it is realized in the literary text, designed for the reader. Therefore, modeling of myths in Ukrainian immigrant literature proportionally depends on the worldview, creativity, individual style and culture of speech. Resorting to the artistic reproduction of polyphonic myths, emigration writers focus their attention on three social "diseases" that represent loss of meaning, dizziness-crossing of the goal and loss of freedom.

Key words: text, character, revolution, myth, reader, literary image.

УДК 82.09'06

Ольга Поліщук

ЕВОЛЮЦІЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ІСТОРІЇ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті простежено зародження та розвиток феномену альтернативної історії в художній літературі. Це явище зародилося ще в Давній Греції та Римі. Так, історик Тит Лівій у своєму трактаті «Історія Риму від заснування Міста», написаному приблизно у 35 році до н. е., висунув гіпотезу про те, що Олександр Македонський не помер у 33 роки, а здійснив похід на Рим у 323 р. н. е. Протягом ХХ ст. найпоширенішими альтернативно-історичними темами творів зарубіжних авторів були події, пов'язані з Наполеонівськими війнами та Другою світовою війною, американською Війною за незалежність та громадянською війною. Найвищий інтерес письменників до художньої альтернативістики припадає на кінець ХХ — початок ХХІ ст. У світовій літературі вже зараз можна простежити тенденцію до зростання попиту на цей жанр, котрий, у свою чергу, витісняє з книжкових полиць белетристику та стає поряд із документальною літературою.

Ключові слова: альтернативна історія, еволюція, тенденція..

Науковці стверджують, що історія не має умовного способу. Проте в будь-яку історичну епоху знайдеться той, хто замислиться: «А що було б, якби...?» Саме в цей момент і народжуються різні варіанти існування альтернативних сценаріїв певних історичних подій чи альтернативних моделей технічного, економічного, соціального чи будь-якого іншого характерів. Наприклад, людина може пофантазувати на теми: що було б, якби Наполеон переміг у війні 1812 р.? Який би вигляд мав сучасний світ, якби результати Другої світової війни були діаметрально протилежними? Якою б зараз постала держава, якби Радянський Союз не розпався у 1991 р.? Таких «якби», безумовно, безліч, і саме пошуки відповідей на ці питання призвели до зародження феномену альтернативної історії у художній літературі.

Значна кількість праць, присвячених вивченню альтернативної історії, виходить за кордоном [1; 3; 8; 9; 10]. В українському літературознавстві періодично з'являються наукові розвідки на цю тему, але вони мають вибірково-фрагментарний характер [2; 6; 7].

Актуальність пропонованого нами дослідження зумовлена посиленням інтересом до альтернативного розвитку історичних сценаріїв та потребою простежити зародження і розвиток альтернативної історії в художній літературі.

Мета статті — простежити еволюцію альтернативної історії в художній літературі.

Альтернативна історія зародилася ще в Давній Греції та Римі. Так, історик Тит Лівій у своєму трактаті «Історія Риму від заснування Міста», написаному приблизно у 35 р. до н. е., припустив, що Олександр Македонський не помер у 33 роки, а здійснив похід на Рим у 323 р. до н. е., який закінчився цілковитою поразкою. Цій події автор присвятив декілька сторінок свого твору. *«Ніщо, здається, не було мені так далеко, коли я почав цю працю, як бажання відступити від викладу подій у хронологічному порядку і розквітчувати свій твір всілякими відступами для того, щоб подати приємні розваги читачу і дати спокій своїй душі; але при одній згадці про настільки великого царя і полководця всередині мене знову пробуджуються ті думки, що таємно не одного разу хвилювали мій мозок, і хочеться уявити собі, який наслідок могла би мати для римської держави війна з Олександром»* [5, 516–517]. Такий опис, скоріше, можна назвати невеличкою альтернативною замальовкою всередині історичної праці. Однак це не перешкоджає праву вважати Тита Лівія основоположником жанру альтернативної історії.

Роман Гальфріда Монмутського «Історія бриттів», датований XII ст., за формою і підходом до написання нагадує твір, створений у душі альтернативної історії. Автор намагався пояснити історичні претензії Нормандської династії

на Британську корону, проте лет його уяви майже витіснив це завдання. Гальфрід у своєму романі відніс королівський рід бриттів до останніх захисників Трої і ретельно простежив життя їхніх численних нащадків, фактично заповнивши власною альтернативно-історичною вигадкою білі плями, що цілком поглинуло реальну історію. Так письменник створив функціональну модель легендарного минулого Великої Британії. Художньо вона настільки майстерно була викладена, що навіть Шекспір звертався до Гальфредівського сюжету про короля Ліра та його дочок, а не до справжніх історичних фактів.

1836 р. у Франції під псевдонімом Луї Жоффруа (справжнє ім'я — Луї Наполеон Жоффруа-Шато) було видано роман «Наполеон і завоювання світу, 1812–1823: історія всесвітньої монархії». У творі автор змальовує історію Наполеонівської імперії, починаючи з війни 1812 р., наслідком якої стала цілковита поразка й капітуляція російських військ. Після цього зупинити Наполеона було вже неможливо. Отож до 1823 р. його плани про всесвітню державу стали реальністю. Останній розділ свого роману письменник присвячує мистецтвам, що процвітали в його альтернативному 1832 р. Зокрема, він згадує про якийсь фантастичний роман, автор якого зобразив поразку наполеонівського війська у битві з англійцями поблизу нікому не відомого селища Ватерлоо.

У 20-ті роки минулого століття у жанрі альтернативної історії з'явився твір «Безцеремонний роман» (1927), авторами якого є І. Гіршгорн, В. Келлер, Б. Ліпатов. У сюжеті йдеться про те, як сучасник письменників Роман за допомогою машини часу переноситься у XIX ст. і допомагає Наполеону отримати перемогу під Ватерлоо. Але на той час цим твором мало хто цікавився і новий жанр літератури не закріпився.

Перший твір у душі альтернативної історії іншого письменника того часу М. Первухіна «Друге життя Наполеона?» побачив світ у 1917 р. у Москві, а його другий твір «Пугачов-переможець» — уже в Берліні в 1924 р. Очевидно, це пов'язано з тим, що жанр альтернативної історії логічно не підлягав марксистським принципам детермінізму й закономірностям історичного розвитку.

Проте не лише в Радянському Союзі негативно ставилися до творів альтернативної історії. Наприклад, роман грецького письменника Нікоса Казандзакіса «Остання спокуса Христа», що вийшов у світ 1954 р., був негативно сприйнятий католицькою церквою й одразу занесений до переліку заборонених Ватиканом книжок. Письменник по-своєму трактує образ Ісуса Христа й зображує можливу альтернативну версію зовсім іншої долі Месії. У творі Христос до самої старості живе спокійно й безтурботно разом зі своєю дружиною Марією Магдалиною,

яка залишила ганебне ремесло й народила дітей. *«Ісус сидів у дворі під старою виноградною лозою. Сива борода прикривала оголені груди. Було свято Пасхи. Ісус щойно помився, змінив одягу, намастив волосся, бороду і тіло ароматичною олією. На дворі було порожньо, ворота закриті. Обидві дружини, діти й онуки грали в будинку. З відчинених вікон долинали веселі голоси і сміх»* [4, 20]. Але виявляється, що ця мирна картина — лише уява самого Христа, сон.

Слід зазначити, що й на сьогодні цей роман більшість релігійних конфесій вважає негативним, а тому він залишається забороненим релігійною цензурою.

Проте навіть через низку ідеологічних і релігійних заборон альтернативна історія поступово ставала все популярнішою, і в цьому треба віддати належне письменникам-фантастам.

Справжній сплеск альтернативної історії в художніх творах відбувся вже після завершення Другої світової війни, коли багато хто почав ставити перед собою питання: чи реально було оминути такі трагічні для багатьох народів події? Це приблизно 60-ті — 70-ті роки ХХ ст. У цей період вийшли твори, які з часом стали класичними. Філіп Кінред Дік у романі «Людина у високому замку» (1962) побудував сюжет на тому, що СРСР захоплено, США роздроблені, а Японія з Третім рейхом перебувають у стані холодної війни й космічних перегонів. Отто Безіл у творі «Якби фюрер це знав» (1966) описав, як Німеччина скидає на Японію атомні бомби й до 1960 р. завершує світову війну, тут же зображено постапокаліптичну Європу. У всіх цих творах письменники зображували можливий альтернативний варіант розвитку людства.

Протягом ХХ ст. найпоширенішими альтернативно-історичними темами у творчості зарубіжних письменників стають події, пов'язані з Наполеонівськими війнами, Другою світовою війною, американською Війною за незалежність та громадянською війною. Серед них яскравими зразками можна назвати твори Еріка Нордена «Абсолютне рішення» (1973), де зображено боротьбу всередині рейху за владу між расистами, які люто бажать звільнити світ від «дегенеративної жовтої раси», та помірними прагматиками — прибічниками збереження лінії Осі з Японією; Фредеріка Маллеллі «Гітлер переміг» (1975), де завойовник світу Гітлер вінчає сам себе папською тіарою, проголошуючись новим Римським Папою; Гаррі Тертлдава «Остання стаття» (1988) з описом Третього рейху, що отримав перемогу у Другій світовій війні, окупує Британську Індію, відповідно стає замість британської корони противником індійського національно-визвольного руху на чолі з Махатмою Ганді й Джавахарлалом Неру. Класичним зразком художньої альтернативістики можна вважати твір В. Аксьонова «Острів Крим» (1979, 1981).

Останнє десятиліття ХХ ст. також було продуктивним у творенні західними письменниками альтернативно-історичних творів. У жанрі антиутопії С. Штирлінг у «Марші через Грузію» (1991) вибудовує версію історії нацистського майбутнього. Події твору Роберта Харріса «Фатерланд» (1992) відбуваються у Берліні 1964 р. Третій рейх, що здобув перемогу над СРСР та Великою Британією, готується до святкування 75-річчя Адольфа Гітлера, а також до підписання союзної угоди із США, що перемогли Японію. Але волею долі американський президент випадково дізнається про секретне масове вбивство 13 млн євреїв, через що відмовляється від союзництва з нацистами. Без підтримки США нацистський режим зазнає краху. Модель світового панування Третього рейху пропонує С. Корнвелл у «Філадельфійському експерименті II» (1992). У 1995 р. у світ виходить книга майора військово-повітряних сил США Девіда Еллія «7 грудня 1941 року: інший шлях». Замість того, щоб бомбардувати Перл-Харбор і воювати проти США, Японія приєднується до Третього рейху у війні проти Радянського Союзу. Японська імперія захоплює Сибір, Індонезію, Індокитай та Австралію. СРСР не може воювати на два фронти; Сталіна вбито. Велика Британія опиняється під загрозою агресії Німеччини. В Америці перемагають ізоляціоністи, які згортають атомний проект через його багатовартісність. Тим часом Рейх вдало завершує голокост у Європі, скидає атомну бомбу на Нью-Йорк, і США також капітулюють. Твір завершується тим, що переляканий злочинами нацистського режиму Альберт Шпеер приводить у дію атомну бомбу на з'їзді НСДАП у Берліні, звільняючи тим самим світ. Твір Н. Сорде «Апельсини Ялти» (1996) присвячено можливій війні Японії та СРСР.

Найвищий інтерес письменників до художньої альтернативістики припадає на кінець ХХ — початок ХХІ ст. і навіть не думає згасати в мистецькому сьогоденні. Саме в цей період відбувається зародження української альтернативістики. Без сумніву, її основоположником є В. Кожелянко зі своїми шістьма романами, написаними в дусі альтернативної історії («Дефіляда в Москві», «Конотоп», «Людинець», «ЛжеNostradamus», «Котигорошко», «Тероріум»). Для нього, як і для інших українських письменників, матеріалами конструювання альтернативних творів послугувала національна історія. Яскравими зразками альтернативно-історичної літератури в Україні можна вважати також твори О. Ірванця «Рівне / Ровно (Стіна)» (2001), Г. Тарасюк «Цінь Хуань Гонь» (2008), В. Єшкілева «Богиня і Консультант» (2008), «Усі кути трикутника» (2011).

На початку ХХІ ст. інтерес до альтернативно-історичних творів виявляють і зарубіжні письменники, які продовжують традицію попередників і найчастіше обирають темою для своїх

творів вірогідно можливі версії історичних подій часів Другої світової війни. Таким, наприклад, є роман військового експерта Стюарда Слейда «Великий» (2007), у якому зображено події 1947 р., коли ще триває війна СРСР і США проти Німеччини. Третій рейх переміг Францію і захопив Великобританію, встановивши там пронацистський режим. Унаслідок цього Англія стає протиамериканським союзником Німеччини.

Зображенню наслідків альтернативного варіанта закінчення Другої світової війни присвячено трилогію італійського письменника Маріо Фарнеті «Захід» (2001), «Атака проти Заходу» (2002), «Нова імперія Заходу» (2006). У цьому альтернативно-історичному творі Італія — фашистська та монархічна. Залишаючись нейтральною, вона утримується від союзництва з Третім рейхом. І вже після завершення Другої світової війни, що стало можливим після вдалого замаху 1944 р. на Гітлера, разом з Британією та США перемагає агресивний Радянський Союз, який розпочав Третю світову війну. Італійці проходять Московію переможним маршем, захоплюючи російського диктатора, який намагався сховатися (тут можна провести аналогію з реальними подіями кінця правління Муссоліні, що мали місце в нашому часі та просторі). Фашистська Італія на світовій арені стає наддержавою, що протягається від Уралу до Ефіопії. Разом із США у 1972 р. вона захоплює В'єтнам. Але в самій Італії відбувається державний переворот, короля скидають, і країна стає республікою.

Цікавими щодо подій Другої світової війни є альтернативні версії історичного розвитку у творах німецьких письменників. Так, у романі Крістіана фон Діртфурта «21 липня» (2001) йдеться про те, що змова 20 липня була вдалою, унаслідок чого Гітлера було вбито. Фюрером стає Генріх Гімmlер, проте війна продовжується. Німеччині вдається неможливе: Третій рейх завершує атомний проект і скидає атомну бомбу на Мінськ, цілком знищуючи місто. Німеччина погрожує західним союзникам використати аналогічні бомби і змушує їх згорнути війну. Рейх займає територію у межах кордону 1940 р., а у Франції, Голландії та Бельгії розташовує свої військові бази. До 1953 р., згідно з сюжетом роману, Німеччина — це знову одна з трьох наддержав (поряд із США та СРСР). Міністр економіки Людвіг Ерхард робить економічне диво, і Німеччина стає державою з розвиненою ракетною авіацією.

ДЖЕРЕЛА

1. А что, если бы? Альтернативная история / сост. Роберт Коули. — М.; СПб. : АСТ, 2002. — 604 с.
2. Бровко О.О. Альтернативні художні версії минулого в літературі сьогодення: спроба типологізації / Олена Олександрівна Бровко // Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. — 2014. — Вип. 3. — С. 189–197.
3. Дуршмид Э. Победы, которых могло не быть / Эрик Дуршмид ; пер. с англ. М. Пчелинцева. — М. : АСТ, 2000. — 560 с.

Серед сучасних зарубіжних письменників, які пишуть у дусі альтернативної історії, також необхідно, на нашу думку, назвати С. Кінга з його романом «11/22/63», М. Лернера з «Мусульманською Руссю», С. Анісімова з «Варіантом “Біс”», О. Курильова з твором «Убити фюрера», Г. Тертлдава з «Агентом Візантії», К.С. Робінсона з романом «Роки рису та солі» та багато інших.

Зазначимо, що й до сьогодні літературознавці не систематизували художні твори альтернативної історії (це стосується й окремих національних літератур, зокрема української, і світової літератури загалом).

У світовій літературі вже зараз можна простежити тенденцію до зростання попиту на альтернативну літературу, котра у свою чергу витісняє з книжкових полиць читачів белетристику й стає поряд із документальною літературою. Насамперед це пов'язано із глобалізаційними процесами, що відбуваються у світі. Тому щоб встигнути за ними, виживши у шаленому темпі сьогодення, людині необхідно навчитися робити прогнози на майбутнє, передбачаючи, який із можливих варіантів її найбільше влаштуватиме. Альтернативна історія допомагає краще зрозуміти минуле й побачити, якими шляхами людство мало змогу прийти в інше (найчастіше у краще, ніж ми маємо наразі) сучасне. Загалом альтернативність є невід'ємною частиною нашого життя: кожної хвилини будь-яка людина постає перед вибором — зробити так чи, можливо, інакше. Людське життя — своєрідне перехрестя, від обраного шляху якого доля може докорінно змінитися. Така варіативність людського буття, імовірна можливість існування різних альтернативних шляхів розвитку історичних сценаріїв дала поштовх багатьом ученим для досліджень альтернативної історії.

Про зростання зацікавленості письменниками художнім моделюванням альтернативно-історичних сценаріїв, а також попиту на таку літературу свідчить заснування в 1995 р. премії “Sidewise Awards” за найкращий твір, написаний у дусі альтернативної історії. Вона отримала свою назву на честь твору Мюррея Лейнстера 1934 р. “Sidewise in Time” («У бічному часі», «Боком у часі»). У ньому описано, як буря змінює місцями ділянки різних часових ліній. Премія передбачає дві номінації: «За найкращий твір малої форми» та «За найкращий твір великої форми».

4. Казандзакис Никос. Последнее искушение Христа [Электронный ресурс] / Никос Казандзакис. — Режим доступа : <http://www.litlib.net/bk/33636/read/20>
5. Ливий Тит. История Рима от основания города : в 3 т. / Тит Ливий. — М. : Ладомир, 2002 — Т. 1., кн. I–X. — 702 с.
6. Мохначова О.В. «Альтернативная история» как фактор жанровой трансформации современного романа / О.В. Мохначова // Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. — 2015. — Вип. 5 — С. 112–125.
7. Новохатский Д. Альтернативно-историческая природа романа Роберта Харриса «Фатерланд» / Д. Новохатский // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. — 2013. — № 4 (263). — С. 143–151.
8. Alkon, Paul K. Alternative History and Postmodern Temporality / Paul K. Alkon // English Literary Studies : Time, Literature and the Arts. Essays in Honor of Samuel L. Macey. — The University of Victoria : English Literary Studies, 1994. — № 61. — P. 65–85.
9. Collins, William Joseph. Path Not Taken : The Development, Structure, and Aesthetics of the Alternative History : diss. Ph.D. / William Joseph Collins. — University of California-Davis, 1990. — 285 p.
10. Hellekson, Karen. The Alternative History : Refiguring Historical Time / Karen Hellekson. — Kent, Ohio : The Kent State University Press, 2001. — 128 p.

REFERENCES

1. A chto, esli by? Alternativnaia istoriia / sost. Robert Kouli. — М. — SPb. : AST, 2002. — 604 s. — (in Russian).
2. Brovko O.O. Alternatyvni khudozhni versiii mynuloho v literaturi siodennia: sproba typolohizatsii / Olena Oleksandrivna Brovko // Literaturny svitu: poetyka, mentalnist i dukhovnist. — 2014. — Vyp. 3. — S. 189–197. — (in Ukrainian).
3. Durshmid E. Pobedy, kotoryh moglo ne byt / Erik Durshmid ; per. s angl. M. Pchelintseva. — М. : AST, 2000. — 560 s. — (in Russian).
4. Kazandzakis Nikos. Posledneie iskusheniie Khrista [Elektronnyi resurs] / Nikos Kazandzakis. — Rezhym dostupu : <http://www.litlib.net/bk/33636/read/20> — (in Russian).
5. Livii Tit. Istoriiia Rima ot osnovaniia goroda : v 3 t. / Tit Livij. — М. : Ladomir, 2002 — Т. 1, кн. I–X. — 702 s. — (in Russian).
6. Mokhnachova O.V. «Alternativnaia istoriia» kak faktor zhanrovoi transformatsii sovremennogo romana / O.V. Mokhnachova // Literaturny svitu: poetika, mentalnist i dukhovnist. — 2015. — Vyp. 5 — S. 112–125.
7. Novokhatskii D. Alternativno-istoricheskaiia priroda romana Roberta Kharrisa «Faterland» / D. Novohatskii // Visn. Luhan. nats. un-tu im. T. Shevchenka. — 2013. — № 4 (263). — S. 143–151. — (in Russian).
8. Alkon, Paul K. Alternative History and Postmodern Temporality / Paul K. Alkon // English Literary Studies : Time, Literature and the Arts. Essays in Honor of Samuel L. Macey. — The University of Victoria : English Literary Studies, 1994. — № 61. — P. 65–85.
9. Collins, William Joseph. Path Not Taken: The Development, Structure, and Aesthetics of the Alternative History : diss. Ph.D. / William Joseph Collins. — University of California-Davis, 1990. — 285 p.
10. Hellekson, Karen. The Alternative History : Refiguring Historical Time / Karen Hellekson. — Kent, Ohio : The Kent State University Press, 2001. — 128 p.

Ольга Полищук

ЭВОЛЮЦИЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ИСТОРИИ В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

В статье прослежено зарождение и развитие феномена альтернативной истории в художественной литературе. Это явление зародилось ещё в Давней Греции и Риме. Так, историк Тит Ливий в своём трактате «История Рима от основания Города», написанном приблизительно в 35 году до н. э., выдвинул гипотезу о том, что Александр Македонский не умер в 33 года, что Александр Македонский не умер в 33 года, а совершил поход на Рим в 323 г. до н. э. На протяжении XX века самыми распространёнными темами произведений зарубежных писателей были события, связанные с Наполеоновскими войнами и Второй мировой войной, американской Войной за независимость и гражданской войной. Самый большой интерес к художественной альтернативистике приходится на конец XX — начало XXI ст. В мировой литературе уже сейчас можно

проследить тенденцию к возрастанию спроса на этот жанр, который, в свою очередь, вытесняет с книжных полок беллетристику и становится рядом с документальной литературой.

Ключевые слова: альтернативная история, эволюция, тенденция.

Olha Polishchuk

EVOLUTION OF ALTERNATIVE HISTORY IN FICTION

In this article the origin and development of the phenomenon of alternative history in fiction are traced. Alternative History originated in Ancient Greece and Rome. In his treatise the historian Titus Livius advanced a hypothesis that Alexander the Great did not die at 33 years of age and devoted several pages to march on Rome of The Great Conqueror in 323 BC. During the 20th century the most common alternate history themes of the works of foreign writers were events related to the Napoleonic wars and World War II, the American war for Independence and a civil war. The highest interest of writers to the fiction alternative happens around the end of the 20th — the beginning of the 21st century. In world literature it is now possible to trace a tendency to increase demand for alternative history literature, which in its turn ousts fiction from readers' bookshelves and equals the documentary literature.

Key words: Alternative history, evolution, tendency.

УДК 821.512.161

Ірина Прушковська

СТАН ТУРЕЦЬКОЇ АВТОРСЬКОЇ ДРАМИ ПЕРІОДУ «МІЖ ДВОХ РЕВОЛЮЦІЙ»

У статті висвітлено шляхи рефлексії турецької драматургії 60-х — 80-х років ХХ ст. в історичному періоді «між двох революцій». Окрему увагу приділено аналізу дієвості турецької авторської драми досліджуваного періоду, жанрової зосередженості та тематики н'єс. Виявлено, що розвиток турецької драматургії торує два шляхи, беручи до уваги взаємодії культури й політики на цивілізаційному рівні: еволюційний і революційний. Отримавши потужний поштовх від Великої французької революції (революційний шлях), турецька драматургія, набравши обертів, продовжує активно розвиватися, більше того, проживає «золоту добу» всупереч складній політичній ситуації у країні (60–80-ті роки ХХ ст.) (еволюційний шлях).

У ході дослідження також виявлено, що активного розвитку набуває турецький політичний театр (документальна, епічна драми), утворений під впливом творчості Ервіна Піскатора і Бертольда Брехта. Серед центральних тем турецької драматургії міжреволюційного періоду — тема сім'ї, місце жінки у суспільстві, урбаністична проблематика. Більшості з проаналізованих н'єс таких майстрів слова, як О. Араїджи, Г. Дільмен, Т. Озакман, Т. Офлазоглу, Х. Танер притаманний національний колорит, наявна проекція на політичну ситуацію в Туреччині.

Ключові слова: революція, авторська драма, турецька література, політичний театр, епічна драма, культурно-історична система.

Мета розвідки полягає у дослідженні шляхів взаємодії культури (літератури) й політики на цивілізаційному рівні на прикладі турецької авторської драми 60-х — 80-х років ХХ ст. **Завданням** дослідження є визначення стану турецької авторської драми в умовах політичної нестабільності, зокрема шляхи рефлексії, жанрова спрямованість, тематичне наповнення.

Вивченню турецької драматургії другої половини ХХ ст. присвячені праці переважно турецьких науковців, серед яких варто виділити Н. Аки, М. Анда, З. Іпшіроглу, М. Кирджи, Х. Нутку, Н. Оздеміра, тоді як в українській тюркології турецька авторська драма згаданого періоду представлена частково у монографії й декількох статтях І. Прушковської [2–4]. Пропонована розвідка логічно продовжує лінію дослідження вибраної